

Møtet ble holdt på Scandic Hotel Ålesund 28. mai 2019. De knapt 40 deltakerne var fra Møre og Romsdal fylkeskommune, IKA Møre og Romsdal, Bergen Byarkiv, Sogn og Fjordane fylkesbibliotek, ulike museum i Møre og Romsdal, Nynorsk kultursentrum, ulike bibliotek i Møre og Romsdal, Folkemusikkarkivet for Møre og Romsdal, Stiftelsen Kulturkvartalet, samt fem representanter fra Slekt og Data Møre og Romsdal.

Fylkeskultursjef i Møre og Romsdal, *Heidi-Iren Wedlog Olsen*, ønska velkommen. Hun presiserte at samarbeid på ulike plan var viktig. Dette seminaret var derfor den første av flere samlinger om dette emnet. I løpet av dagen ville ulike aktører presentere det som finnes og er gjort innen dette området, samt se litt framover. Hun siterte den franske filosofen Simone Weil som sa det slik: *Hvis man ikke kjenner fortiden, forstår man ikke nåtiden og egner seg ikke til å forme fremtiden.*

Digitaliseringsarbeidet ved Nasjonalbiblioteket ved *avdelingsdirektør i avdelinga for Tilvekst og kunnskapsorganisering, Jonny Edvardsen*, starta den faglige delen av seminaret med å fortelle om status og planer videre i arbeidet med digitalisering av materiale ved [Nasjonalbiblioteket](#).

De hadde gått fra bevaring av materiale til tilgang og søk av det de hadde i magasinane sine. De hadde nå skanna ferdig ca. 40 mill. avissider, ca. 80 mill. sider fra vel 540 000 bøker, mer enn 700 000 sider fra ulike manuskript og over 1,3 mill. foto. Dessuten hadde de lagt ut vel 1,5 mill. timer med radio, nesten 1 mill. timer med fjernsyn, 55 000 enheter med musikk og 16 000 enheter med film og video. Mye av dette var lagt ut til fri benyttelse av alle.

I fjellhallene i Mo i Rana hadde man rett temperatur, rett fuktighet, rett luftkvalitet og så innseksikkert som man klarer å få det.

Sakte men sikkert går det mot full digitalisering av alt de har. Mottoet er: *Kunnskap der DU er, ikke der samlingene tilfeldigvis befinner seg.*

Kulturdepartementet ga i mai 2018 Nasjonalbiblioteket i oppdrag å gjennomføre ei kartlegging av verneverdig film og lydfestinger i arkiver og museer over hele landet. De skal kartlegge samlingenes tilstand, herunder typer av lagringsmedier og formater. Videre skal Nasjonalbiblioteket lage en nasjonal plan for digitalisering av ABM-institusjonenes samlinger av film og lydfestinger. Denne kartlegginga er nå i ferd med å bli slutført.

Nasjonalbiblioteket har

- funnet mye materiale i ABM-institusjonene
- mange vet ikke hvor mye de har
- mange vet heller ikke hva de har
- det er lite metadata knytta til det de har
- i en del tilfeller er det uklart om materialet er unikt eller duplikater

I forbindelse med nedlegging av NRK sitt lisenskontor i Mo i Rana, blir det oppretta minst 70 nye stillinger ved Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana beregna på digitalisering. Deler av innsparingene ved nedlegginga, 80– 90 mill. fra 01.01.2020, skal gå til digitalisering. De som slutter ved lisenskontoret, vil få tilbud om disse stillingene.

Det foregår en storstilt utbygging av magasinene i Mo i Rana med bl.a. fryselager for film og magasin for papirbaserte medier. Her vil det komme et nytt spesialisert sikringsmagasin utbyggbart til over 500 petabyte, samt et arkivmagasin som rommer 65 000 hyllemeter.

Norsk lokalhistorisk institutt, NLI, ved seksjonsleder *Dag Hundstad*, åpna sitt foredrag med et lydopptak fra 1938 fra Hovdebygda på Sunnmøre der Anders Hovden fortalte fra et stemne hvor vakre jentene var før i tida.

NLI ble oppretta i 1955/1956 og var tidligere et statlig institutt direkte under Kulturdepartementet. Fra 1. januar 2017 ble NLI en del av Nasjonalbiblioteket, seksjon under Avdeling for fag og forskning med ti ansatte, derav to forskere.

I tildelingsbrevet fra 2018 ble det presisert at Nasjonalbiblioteket skal *bidra til utvikling av folkebiblioteksektoren og lokalhistoriefeltet*. Lokalhistoria er en kilde til glede og gir folk kunnskap, forståelse og mening. Den kan bidra til demokrati og integrering, samt oppleves som relevant i et urbanisert, digitalisert og flerkulturelt samfunn.

Lokalhistoriewiki ved prosjektleder og seniorrådgiver ved NLI, *Marianne Wiig*.

Lokalhistoriewiki er en blanding av oppslagsverk og samskriving eller løpende skriving der 2/3 av brukerne er menn over 50 år. Den har 1,7 mill. søk pr. år og har vært i funksjon i snart 12 år.

lokalhistoriewiki.no

- Om wikien
- Hjelpesider
- Diskusjonsforum
- Tilfeldig artikkel
- Siste endringer
- Kategorier
- Kategorisnittsøk
- Kontakt oss

Avdelinger

- Allmenning
- Norsk historisk leksikon
- Bibliografi
- Kjeldearkiv
- Galleri
- Metode og rettleiing

Forsider

- Geografi
- Emner

Verktøy

- Lenker hit
- Relaterte endringer
- Spesialsider
- Utskriftsvennlig versjon
- Permanent lenke
- Sideinformasjon

Forside Samtale

lokalhistoriewiki.no:Hovedside

Bokåret

Bull. Verket utkom i årene mellom 1922 og 1936 og består av til sammen fem bind som dekker perioden fra den eldste tid til 1924. Bokverket om **Kristiania** markerte på flere plan et brudd med den eldre **byhistoria**. For det første representerte selve omfanget noe nytt, den tidligere byhistoriske litteraturen besto i vesentlig grad av ettbinds-verk. For det andre var verket fullfinansiert av Kristiania kommune; de eldre byhistoriene var i stor grad privatfinansiert eller hadde et mindre offentlig tilskudd. For det tredje var verket tuftet på en ny arbeidsmodell, der et historiefaglig forprosjekt lå til grunn for arbeidet, og der profesjonelle forskere og skribenter gjennomførte prosjektet i samsvar med en kronologisk disposisjon. Historiografen Andreas Røpeid har beskrevet Kristianiaverket som den første moderne byhistoria. Og slik sett representerer det en byhistorisk parallell til Hurum herred av Oscar Albert Johnsen. Bokverket om Kristiania fikk stor betydning for utviklingen av sjangeren byhistorie.

Les mer om boka.

Månedens lokalhistoriske verk

Kristianas historie er et byhistorisk bokverk i fem bind som ble utgitt i anledning 300-årsjubileet for etableringen av den nye byen Kristiania i 1624; den gamle byen Oslo ble ødelagt av brann tidligere samme år. Verkets hovedforfatter var professor og historiker **Edvard Bull**.

Månedens dugnad

Da konsul **Joakim Anderssen** i 1876 ringte sin sønn på privat linje mellom hjemmet og firmaet i **Alesund**, var det få som trodde **telefonen** skulle bli allemannseie. Tvert i mot var det stor skepsis til det mange oppfattet som et nesten overnaturlig leketøy som ikke helt var til å stole på. Selv **Telegrafvæsenet** manglede tro på oppfinnelsen, og i motsetning til **telegraf**, ble telefonnettet i stor grad bygget ut i privat regi gjennom **telefontelskaper** og **-foreninger** som igjen organiserte de mange **telefontentralene**.

Vi har allerede noen artikler i wikien om de lange linjene, blant annet fra **Samkult**-prosjektet, men vi ønsker oss flere om de lokale variasjonene og ikke minst om de ulike gruppene av **teleansatte**, **telegrafstasjonene** og **telefontentralene** ble tidlig kvinnearbeidsplasser, og fram til 1904 måtte **telegrafstjennene** og **telefonstjennene** være ugifta. Et søk på den siste stillingskategorien i **Digitalarkivet** gir 2921 treff, av dem 58 menn. Også mange av **bestyrene** var kvinner. Artikler om andre yrkesgrupper er selvsagt også velkomne, fra **telearbeid** til **ingeniørene**. Vi er dessuten interessert i rekruttering og utdanning, og ellers i alt du måtte ønske å bidra med til telehistorien!

Les mer

Fra Hokksund telefontentral, 1920-40. Foto: Eiker Arkiv

Utvikling av lokalhistoriefeltet skjer ved kontakt med ABM-sektoren, academia og det frivillige feltet. Den skal bl.a. synliggjøre Nasjonalbibliotekets samlinger, komme med rådgiving og drive digitale plattformer som [Lokalhistoriewiki](#) og [Historieblogg](#). Nasjonal utvikling av historien lar seg ikke forstå uten den lokale og regionale dimensjonen.

Til slutt viste hun eksempler fra Ålesund og Sykkylven, samt hvordan man kan finne artikler om kvinner i kildene ved å søke på dette emnet i Historieblogg. Her er det mange interessante artikler som bør leses, også for slektsforskere.

Digitalarkivet som nasjonal publiseringsplattform ved seniorrådgiver *Kristian Hunskaar* ved Arkivverket. Arkivverket ønsker å gjøre Digitalarkivet til den eneste nasjonale publiseringsplattforma for all digital publisering av arkivmateriale, slik som

- skanna og digitalfotograferte arkiver i alle filformater
- transkriberte data som kan gjøres søkbare
- digitaliserte foto
- digitalisert lyd
- digitalisert film og video
- digitalt skapte arkiver

At vi har kun én nasjonal publiseringsplattform har store fordeler ved at

- publikum da kun vil ha én søkeinngang å forholde seg til, hvor de kan søke i digitale arkiver på tvers av depotinstitusjonene. Nå må de orientere seg i et utall nettsider med ulike søkegrensesnitt.
- uerfarne arkivbrukere gjerne har en idé om tid, sted og emne, men de vet ikke hvilke arkiver de må lete i, eller hvor disse arkivene oppbevares.
- erfarne arkivbrukere vil ha nytte av enkle geografi- og emnesøk.
- depotinstitusjonene får én publiseringsplattform som er spesialutvikla for arkivmateriale, inkludert bl.a. mulighet for ”digital klausulering” (tilgangsstyring).
- depotinstitusjonene slipper å anskaffe egne publiseringsplattformer, eller eventuelt utvikle og drifte publiseringsplattformer selv.

Digitalarkivet har i dag

- etablert løsning for skanna eller digitalfotografert arkivmateriale (kun TIFF, JPEG2000, JPEG).
- etablert løsning for transkriberte data som kan gjøres søkbare.
- betaløsning for digitalisert lyd og digitalisert film eller video.

I Digitalarkivet er all administrasjonsprogramvare laga internt. Dette gjør at Arkivverket kan ta imot transkriberte data og skanna arkivmateriale fra andre, men må gjøre alt publiseringsarbeidet selv.

Digitalarkivet starta på dette samkjøringsarbeidet 1. september 2018 og regner med å publisere følgende i slutten av september 2019

- legge til rette for at depotinstitusjonene selv kan publisere skanna eller digitalfotografert arkivmateriale.
- programvare for opplasting og prosessering av bildefiler.
- programvare for registrering av metadata.

Programvare for indeksering og mindre justeringer i visningsprogramvaren vil komme seinere.

I et spørsmål til slutt kom det fram at man kan skanne en protokoll hjemme i TIFF-filformat på for eksempel en A3-skanner og så få dette lagt ut på Digitalarkivet. Opplastinga kan i vårt distrikt for eksempel skje gjennom Romsdalsmuseet i Molde eller IKA Møre og Romsdal i Ålesund. Det vil være en fordel dersom protokollen først var registrert i ASTA.

Til slutt kom han inn på praksisen med hvordan klausulert materiale blir handtert. Hovedregelen er at klausulert materiale ikke kan lånes ut mest pga. innslag av taushetsbelagte opplysninger eller pga. dårlig fysisk tilstand.

I noen tilfeller kan arkivsaker som er klausulert for lesesalsbruk, vises fritt tilgjengelig helt eller delvis på Internett. Mange personopplysninger som kan være fritt tilgjengelige på lesesalen, kan ikke vises fritt tilgjengelig på Internett.

Offentleglova og Offentlegforskrifta gir rammer for hva Arkivverket og andre offentlige virksomheter fritt kan vise tilgjengelig på Internett. Kort fortalt kan det sies at

- en rekke kategorier personopplysninger skal ikke være fritt tilgjengelige på Internett.
- arkivverket legger til grunn at begrensningene gjelder så lenge personene opplysningene angår, er i live.
- i praksis må vi være varsomme med å gjøre personopplysninger yngre enn 100 år fritt tilgjengelige.

Oppsummering om dette finnes på digitalarkivet.no

Alle som vil benytte seg av Digitalarkivet som publiseringsplattform, vil måtte forholde seg til dette.

MøreRom: ein lokalthistorisk base på Møre og Romsdal fylkesbibliotek, ved *Heidi S. Drageseth* bibliotekrådgiver, Møre og Romsdal fylkesbibliotek. Hun starta med å fortelle om den store mengden av lokalthistoriske årsskrift som blir utgitt i Møre og Romsdal hvert år, opptil 40–50 bøker og hefter hvert år. De eldste av dem er fra ca. 1910. Disse har ikke vært tilgjengelig for samla søk – kun innholdsliste fra enkelte tidsskrift. Det har lenge vært et stort ønske om at man kunne søke gjennom alle tidsskrifta basert på søk på emne, sted m.m.

I 2013–2015 vart det oppretta et 3-årig prosjekt og **MøreRom** ble til. Det fortsetter nå som et definert prosjekt på fylkesbiblioteket for åra 2019–2021 med løpende drift og videreutvikling. I MøreRom er

- årsskrifta registrert og indeksert på artikkelnivå, en post pr artikkel med metadata.
- det mulig å søk i alle årsskrifta samtidig, man behøver ikke å tenke på hva for årsskrift en skal leite i.
- artiklene søkbare på sted, emne, gardsnamn, personnamn, namn på bedrifter, lag, organisasjoner, båter, m.m.
- det mulig å kombinere søk, innsnevre søk, samt krysslenking

Hun fortalte at det var ønskelig å lenke hver enkelt artikkel til digitalisert fulltekst. Dette er allerede gjort i samarbeid med IKA MR, SEDAK for noen årsskrift: Årbok for Sunnmøre 1910–2010, Årbok for Romsdal sogelag 1921–2010 og Årbok for Romsdalsmuseet 1935–2009. De er nå i et samarbeid med Nasjonalbiblioteket hvor de skal få til å lenke alle artikler til fulltekst.

Status så langt er at MøreRom har knapt 36 000 poster og at alt utgitt f.o.m. 2004 er registrert. De har som mål at de i prosjektperioden skal få utgitt alt f.o.m. 2000, samt løpende registrering av nye årsskrift. Bygdebøker for Møre og Romsdal som er digitalisert av Nasjonalbiblioteket, er registrert i MøreRom med lenker direkte til fulltekst

Gjennom en frivillig fra Slekt og Data har en kortkatalog på ca. 18 000 poster blitt registrert og lagt inn i MøreRom. Dette var en kortkatalog ordna på personnamn med henvisinger til avisartikler og nekrologer om personer frå Sunnmøre i perioden ca 1910–1980. Disse vart registrert i et tilpassa excel-skjema og konvertert inn i MøreRom.

[Hjemmeside](#) [Søk](#) [Kontakt oss](#) [Flere søkemeter...](#)

Mørerom

<input type="text" value="Skriv det du søker etter her"/>	<input type="submit" value="Søk"/>	<input type="button" value="Avgrens"/>
---	------------------------------------	--

[Om bildene](#)

[Avansert søk](#) [Andre søkemeter](#) [Søk med mobilen](#)

Hun viste deretter hvordan websøket fungerte. Det er åpent for alle og man har anledning til å bestille kopi av en artikkel der det ikke er lenking til fulltekst. Grensesnittet for søk og utseende vil bli forbedra etter hvert. Hele biblioteksystemet BiblioFil blir i løpet av 2019 overført til ny webbasert løsning. Etter hvert vil også websøket bli endra.

Hun skisserte også vegen vidare der ønsket om å få digitalisert alle utgitte årsskrift var på førsteplass. Da Nasjonalbiblioteket nå har starta på digitalisering av norske periodika, ønsker MøreRom å benytte seg av dette med et sterkt ønske om lenking til ei bestemt side i en publikasjon.

Samarbeidet med Nasjonalbiblioteket innebærer at Fylkesbiblioteket sender over ferdig signerte avtaler angående opphavsrett til artikler i de utgitte årbøkene. På den måten kan digitalisering og publisering av årsskrifta begynne. Når årsskriftet er publisert hos Nasjonalbiblioteket, kan MøreRom legge inn lenker i sitt system.

Regionalt arbeid med digitalisering og publisering av kulturarven

Leder for SEDAK (Fylkessenter for digitalisering av kulturarven) ved [IKA MR](#), *Ottar A. B Anderson*, fortalte om dette arbeidet.

SEDAK kom inn i handlingsplana for regional ABM 2008–2009. I perioden 2010–2012 ble SEDAK etablert som prosjekt, og etter 2013 har det fungert permanent.

Han kom også inn på *Fagplan bibliotek 2017–2020* som legger til rette for det vidare arbeidet innafor denne sektoren. *Regional delplan for museum 2017–2016* for Møre og Romsdal gir føringer for arbeidet innafor denne delen av kulturen. Denne plana legger opp til et tettere samarbeid mellom arkiva og musea der bl.a. Folkemusikkarkivet i MR og IKA MR er med. Denne plana vil bli fulgt opp gjennom årlige handlingsprogram. Forholdet mellom musea og IKA MR er noe utydelig i dag. Dette må det jobbes vidare med slik at det kan bli et tettere samarbeid mellom IKA MR og de konsoliderte musea. Samarbeid må til på flere felt må til for å få til

- ei overordna, god oppbevaring og sikring av samlingene.
- fellesprosjekt for å ta i bruk felles verktøy for forvaltning av samlingene.
- utarbeide felles planer med prioriteringer og rammer for innsamling, konservering, sikring og tilgjengelighet.
- slik at utlåna mellom musea kan koordineres.
- samarbeid mellom de andre fellestjenestene, særlig fellestjenestene for konservering.

Deretter gikk han over til å fortelle om hvilke krav man nå stilte ved digitalisering av kulturarven vår. Her gjaldt bl.a. internasjonale standarder som ISO/TS 19264-1 og ISO/TR 19263-1, samt FADGI og METAMORFOZE.

Han var medlem i ISO sin tekniske komité der Standard Norge har to medlemmer: Are Flågan ved NB og Ottar Anderson fra SEDAK. ABM sitt tidsskrift fra 2010 del 2 har artikler om minimumskrav til digitalisering av kulturarven. Gjennom et toårig sertifiseringsprogram hadde Ottar Anderson blitt kvalifisert innen dette området.

Han viste oss nå en del eksempler på dette arbeidet bl.a. multispektral digitalisering fra

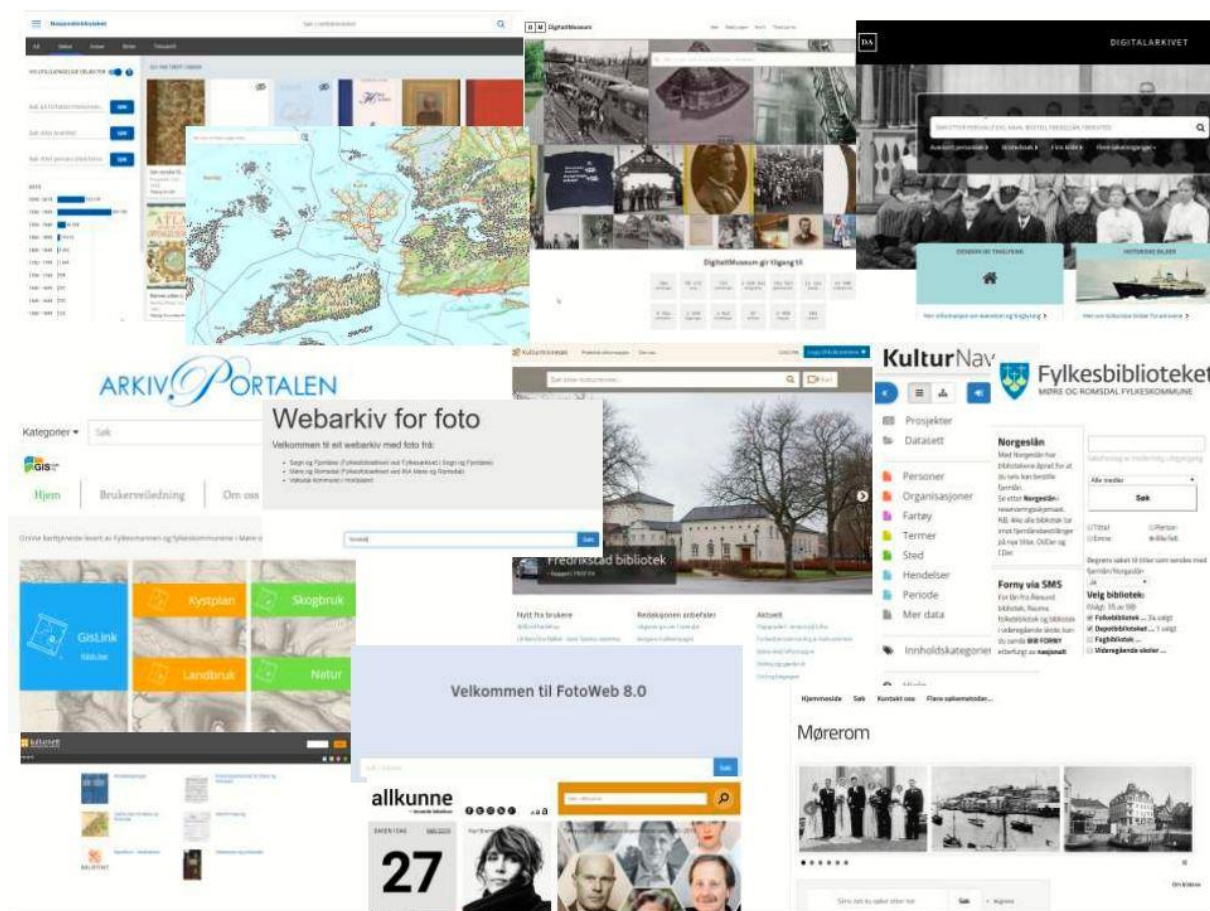
Fredrik Haussens kopibok nr. 3 for åra 1856–1857 i Aalesunds museum. Denne boka var skanna ved hovedkontoret til Phase One i København i det såkalla regnbue-systemet (Rainbow system). Skrifta kom nå tydeligere fram og ble mer lesbar. Boka lå framme og deltakerne kunne bla i den.

Leder i Slekt og Data Møre og Romsdal, Åge Nortun, blar i Fredrik Haussens kopibok.

Riksrevisjonen hadde gitt ut rapporten *Undersøking av digitalisering av kulturarven* som var publisert februar 2017. Her slo de fast at *erfaringsutvekslinga på digitaliseringsområdet bør bli styrkt, slik at musea som har utfordringar, lærer av musea som jobbar systematisk på feltet*. Stiftinga Sunnmøre Museum ved Ivar Gunnar Braaten var med i denne undersøkelsen og hadde kommet med viktige moment om dette arbeidet. Nasjonalmuseet skilte seg ut ved at de hadde profesjonalisert digitaliseringa i størst mulig grad. De hadde bla. en egen seksjon for digital samlingsforvaltning.

SEDAK hadde arbeidet systematisk og målretta for å innfri arkiv- og biblioteksektoren sine behov for digitalisering. Basert på de fornya fellestjenestene og videreutvikling av samarbeidet mellom SEDAK og museumssektoren så de fram til å delta aktivt i planarbeidet for 2020. Det var da mulig å utvikle gode digitaliseringsplaner både regionalt og lokalt, og implementere disse i budsjett og årsplaner framover, se *Regional delplan for museum*.

Redaktør for **Kulturnett Møre og Romsdal** ved IKA MR, *Jan Aakvik*, fortsatte under samme tema (Regionalt arbeid med digitalisering og publisering av kulturarven), men sett frå sitt arbeidsområde.

Utklipp fra PowerPoint presentasjon til Kulturnett.

Her var det flere utfordringer:

- det var fortsatt for mange løsninger.
- eldre kulturdata-baser har blitt mer krevende å drifte.
- datamigrering av digitalisert materiale fra en kulturdatabase til en ny kulturdatabase gir store kostnader ved datamigrering og tekniske utfordringer som følge av kompleksitet og tap av metadata.
- valg av publiseringsløsning avgjør årlige lisens- og driftsutgifter.
- profesjonalisering krever valg av ISO-standard og ISO-fargegjengiving og størrelse på fil, samt lagring av masterfiler (backup) og publisering.

Andre faktorer som spiller inn kan være

- endringer i nettleser
- endringer i software eks. FlippingBook
- endringer i A,B,M
- endringer i stat, fylkeskommunal- og kommunal sektor
- økonomispørsmål - publisering av kulturarven koster

Den største utfordringa er de forventningene som publikum har.

Deretter kom han inn på hvilke kulturdata-baser og publiseringsløsninger som finnes både **nasjonalt**

- Digitalarkivet – Arkivportalen – ASTA verktøy
- Bokhylla – Nasjonalbiblioteket – biblioteksystem
- Digitalt Museum – Primus
- Kulturminnesøk – Askeladden
- KulturNav

og **regionalt**

- MøreRom
- FylkesFOTOarkivet – Webarkiv for foto
- Stadnam Møre og Romsdal – Fylkesatlas
- Db.ikamr.no
- GisLink/Geomatikk – SEFRAK arkivet
- FotoWeb – Fotostation
- Alkunne – levande leksikon

Det finnes mye digitalisert materiale fra kommuner, fylkeskommune, sogelag, historielag, museum, bibliotek, lag, organisasjoner m.m.

Han stilte også spørsmål ved om vi ikke burde prioritere de nasjonale løsningene. Det vil bli for dyrt å opprettholde alle de publikumsløsningene som vi har i dag.

Erfaringsmessig er det ikke alt digitalisert materiale som kan plasseres i f. eks i Digitalarkivet i den kvalitet som en ønsker. Bør man derfor også ha noen regionale løsninger? Han viste deretter noen eksempler på hva som finnes ute på Kulturnett Møre og Romsdal bl.a. Voldens Skipsverft AS med store, flotte skipstegninger og utklipp fra avisene.

Etter at alle foredraga var ferdige, ble det en kort sekvens med drøftinger, spørsmål og samråd.

Følgende ble spilt inn:

- Det kom et ønske fra Ragnar Albertsen om at de vel 160 000 bildene som finnes i SEFRAK-registreringa for Møre og Romsdal burde legges ut nasjonalt gjennom Nasjonalbiblioteket. Jonny Edvardsen tok dette forslaget med seg til Nasjonalbiblioteket.
- De som uttalte seg, mente at ei standardisering av digitaliseringa var et gode.
- Det kom også innspill fra salen om at tilgjengeligheta til det som ligger ute fra Nasjonalbiblioteket må bli bedre slik at brukerne ikke må reise til et bibliotek eller til hovedkontoret i Oslo for å få utvida tilgang databasen. Hvorfor ikke få til ei løsning der brukerne logger seg inn med sitt bibliotek kort eller sin bankbrikke?
- Det må bli fortgang i arbeidet med hvordan arkiv fra lag, organisasjoner og private skal bli tatt best mulig vare på.

Jonny Lyngstad – 17. juni 2019

Sekretær

Slekt og Data Møre og Romsdal

sekretar@mr.slektogdata.no